

NL

NL

NL

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 17.10.2008
COM(2008) 652 definitief

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD, HET EUROPEES
PARLEMENT, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET
COMITÉ VAN DE REGIO'S**

Naar clusters van wereldklasse in de Europese Unie:

{SEK(2008) 2637}

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD, HET EUROPEES PARLEMENT, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN DE REGIO'S

Naar clusters van wereldklasse in de Europese Unie:

Uitvoeren van de brede innovatiestrategie

INLEIDING

Duurzame groei en het scheppen van werkgelegenheid in de EU hangen in toenemende mate af van excellentie en innovatie als voornaamste stuwende krachten van Europees concurrentievermogen. De EU, die dit feit erkende, keurde in 2006 een brede innovatiestrategie goed¹ en wees versterkende clusters in Europa aan als een van de negen strategische prioriteiten voor het succesvol bevorderen van innovatie².

De lancering van het European Cluster Memorandum³ in januari 2008, waarbij werd voortgebouwd op de ervaring die met regionale, nationale en EU-inspanningen op het gebied van clusterbeleid werd opgedaan, vormde een belangrijke stap naar verdere stimulering van clusterontwikkeling. Meer recent benadrukten de staats- of regeringsleiders van de EU de noodzaak van betere coördinatie van de raamvoorwaarden voor innovatie, "*onder meer door het nauwer aanhalen van de banden tussen wetenschap en bedrijfsleven en de ontwikkeling van innovatieclusters van wereldniveau en regionale clusters en netwerken*"⁴.

Een cluster kan in ruime zin worden gedefinieerd als een groep van bedrijven, gerelateerde economische actoren en instellingen die in elkaars buurt zijn gevestigd en een voldoende schaal hebben bereikt om gespecialiseerde expertise, diensten, hulpbronnen leveranciers en vaardigheden te ontwikkelen.⁵ Clusterbeleid wordt, afhankelijk van het bereik en de ambitie ervan, op lokaal, regionaal en nationaal niveau ontwikkeld en uitgevoerd. Het is de rol van de Gemeenschap om dergelijke inspanningen te vergemakkelijken en aan te vullen, met name door verbetering van de raamvoorwaarden, bevordering van onderzoeks- en onderwijsexcellentie en ondernemerschap, aanmoediging van betere banden tussen industrie (vooral MKB) en onderzoek en stimulering van wederzijds beleidsleren en clustersamenwerking in de EU. In dat verband zijn de verdere voltooiing van de interne markt en de ontwikkeling van een concurrerende Europese onderzoeksruimte essentieel.

---

¹ Zie de mededeling van de Commissie "*Kennis in de praktijk brengen: een omvattende innovatiestrategie voor de EU*", COM(2006) 502 definitief, te raadplegen op: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/nl/com/2006/com2006_0502nl01.pdf

² Conclusies van de Raad Concurrentievermogen van 4 december 2006: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/nl/intm/92303.pdf.

³ Zie http://www.proinno-europe.eu/NWEV/uploaded_documents/European_Cluster_Memorandum.pdf.

⁴ Conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad van Brussel (13-14 maart 2008): http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/nl/ec/99413.pdf.

⁵ Zie het begeleidend werkdocument van de diensten van de Commissie "The concept of clusters and cluster policies and their role for competitiveness and innovation: Main statistical results and lessons learned", SEC(2008) 2637.

Deze mededeling schetst een beleidskader voor betere complementariteit en synergie tussen de verschillende beleidsniveaus met het oog op de ondersteuning van de ontwikkeling van meer clusters van wereldklasse in de EU.

1. BEVORDERING VAN CLUSTERS IN DE EU – BELEIDSSUCCESEN

Clusters zijn overwegend een marktgestuurd verschijnsel. De meeste succesvolle clusters ontstaan spontaan als gevolg van natuurlijke concurrentievoordelen, marktwerking of eenvoudigweg bij toeval. Maar door specifiek clusterbeleid in de lidstaten, met name sinds het eind van de jaren 90, zijn er steeds meer gevallen waarin toekomstgericht overheidsbeleid, zakelijke initiatieven of topuniversiteiten en –onderzoeksinstituten een sleutelrol hebben gespeeld in het ontstaan van sterke clusters door als katalysator op te treden en het economisch en wetenschappelijk potentieel van bepaalde regio's te helpen ontsluiten.

Hoewel de algemene clusterbeleidontwikkeling in de EU in de kinderschoenen staat, wint zij veld. De aanpak van het clusterbeleid verschilt per lidstaat. Uniformiteit lijkt hier niet wenselijk. Terwijl momenteel op verschillende plaatsen verschillende instrumenten en mechanismen ter ondersteuning van clusters worden toegepast, worden ze in toenemende mate gebruikt voor het bevorderen van structurele verandering, om bepaalde industriële sectoren zoals de maritieme sector⁶ nieuw leven in te blazen en om een kader aan te bieden voor ander beleid zoals onderzoeks-, innovatie- en regionaal beleid. Dientengevolge zijn clusters vandaag een belangrijk deel van de Europese economische realiteit. Zo heeft het European Cluster Observatory rond de 2 000 statistisch significante clusters geïdentificeerd, gedefinieerd als regionale agglomeraties van op dezelfde locatie ondergebrachte industrieën⁷ en diensten. Naar schatting is 38% van de Europese actieve bevolking in dienst van bedrijven in zulke clusters, d.w.z. in hoge mate geagglomereerde clusters.

Hoewel de Gemeenschap ten volle aanvaardt dat clusters door de markt worden aangestuurd, heeft zij een sleutelrol gespeeld in het bevorderen van het ontstaan en de excellentie van clusters. Sinds het begin van de jaren 80 gebruiken de voor de economische ontwikkeling bevoegde overheden de instrumenten van het cohesiebeleid voor de ontwikkeling van innovatiestrategieën, inclusief de bevordering van clusters. Dit is nu ook onderdeel van de Europese hervormingsagenda voor groei en werkgelegenheid⁸, en ongeveer 86 miljard euro, goed voor 25% van het totale Cohesiefonds, is in de huidige programmeerperiode (2007-2013) uitgetrokken voor onderzoek en innovatie⁹.

De door de Raad op 6 oktober 2006 voor de periode 2007-2013 aangenomen communautaire strategische richtsnoeren inzake cohesie¹⁰ moedigen de lidstaten en regio's expliciet aan sterke clusters te bevorderen als onderdeel van hun economische hervormingsstrategieën. Het herziene EU-kader voor staatssteun erkent eveneens het potentiële nut van publieke

---

⁶ Zie het werkdokument van de Commissiediensten over maritieme clusters op: http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/pdf/Maritime_clusters_SEC_2007_1406.pdf.

⁷ Zie <http://www.clusterobservatory.eu> of het begeleidende werkdokument van de diensten van de Commissie.

⁸ Zie de geïntegreerde richtsnoeren voor groei en werkgelegenheid, die de vinden zijn op: http://ec.europa.eu/growthandjobs/guidelines/index_en.htm.

⁹ Zie het werkdokument van de diensten van de Commissie “Regions delivering innovation through Cohesion Policy”, SEC(2007) 1547 van 14.11.2007.

¹⁰ Zie http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/index_en.htm.

ondersteuning door bepaalde specifieke ondersteuningsmaatregelen voor clusterontwikkeling toe te laten¹¹.

Met het initiatief "Regions for Economic Change"¹² staat de Commissie transnationale netwerken van regio's bij in hun inspanningen om hun regionale innovatiesystemen te verbeteren, waarbij clusterbeleid een prominente rol kan spelen. Het initiatief Kennisregio's¹³, dat op grond van KP7 als onderdeel van het beleid inzake de Europese onderzoeksruimte (EOR)¹⁴ wordt uitgevoerd, beoogt door middel van het uitstippelen van onderzoeksgebaseerde strategieën het onderzoekspotentieel van Europese regio's te versterken door het bevorderen van de ontwikkeling van door onderzoek aangestuurde clusters waar universiteiten, onderzoekscentra, ondernemingen en regionale autoriteiten bij betrokken zijn, en het ondersteunen van hun samenwerking. Bovendien beoogt het onderdeel Onderzoeksinfrastructuur van het programma Capaciteiten van KP7 het optimaliseren van het gebruik en de ontwikkeling van bestaande en nieuwe excellente onderzoeksinfrastructuren van pan-Europees belang¹⁵. De lidstaten kunnen bijgevolg rekenen op belangrijke ondersteuning voor onderzoek en innovatie, inclusief clusterontwikkeling, uit verschillende EU-instrumenten.

Er is in het algemeen goede vooruitgang geboekt bij het bevorderen van hechtere samenwerking tussen clusterprogramma's van verschillende lidstaten en regio's, getuige de memoranda van overeenstemming en gezamenlijke proefprojecten ter ondersteuning van clusteractiviteiten. Vooral de European Cluster Alliance¹⁶ heeft een sleutelrol gespeeld in het samenbrengen van een groot aantal ministeries en overheidsdiensten die verantwoordelijk zijn voor het ontwikkelen en uitvoeren van clusterbeleid. Momenteel werken verschillende overheidsdiensten nauwer samen. Dientengevolge zijn de eerste stappen ondernomen in de richting van praktische samenwerking rond clusterbeleid in de gehele EU.

Verder downstream en complementair verleent de EU momenteel ook concrete steun voor transnationale samenwerking op operationeel niveau. Het initiatief Europe INNOVA^{TM} 17 in het kader van het Programma voor concurrentievermogen en innovatie (CIP) richt zich primair op de gezamenlijke ontwikkeling van nieuwe of betere tools ten behoeve van clusterorganisaties voor de ondersteuning van innovatieve MKB-bedrijven en versterkt zo de zakelijke ondersteuningdiensten voor clusters in Europa. Dit initiatief heeft geholpen om zakelijke banden tussen clusters in de EU aan te halen door de organisatie van programma's

---

¹¹ Zie punt 5.8 ("Steun voor innovatieclusters") van de Communautaire kaderregeling inzake staatssteun voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie (PB C 323 van 30.12.2006, blz. 1) waarin speciale regels voor investeringssteun en exploitatiesteun voor het aansturen van clusters worden vastgesteld. Niettemin zijn niet enkel deze regels van toepassing en kunnen clusters voor andere soorten steun in aanmerking komen. Nadere informatie over de hervorming van de staatssteunregeling is te vinden op: http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/reform/reform.cfm.

¹² Nadere informatie over dit initiatief is te vinden op: http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/interregional/ecochange/index_en.cfm.

¹³ Nadere informatie over dit initiatief is te vinden op: http://cordis.europa.eu/fp7/capacities/regions-knowledge_en.html.

¹⁴ Het groenboek van de Commissie "De Europese Onderzoeksruimte: Nieuwe perspectieven", COM(2007) 161 van 4.4.2007, stelt duidelijk "Op basis van een krachtig netwerk van onderzoeks- en innovatieclusters kan de EOR dan geleidelijk vorm krijgen".

¹⁵ Nadere informatie over Europese activiteiten inzake onderzoeksinfrastructuur te vinden op: http://cordis.europa.eu/fp7/capacities/research-infrastructures_en.html.

¹⁶ Nadere informatie over de European Cluster Alliance en hoe er zich bij aan te sluiten is te vinden op: <http://www.proinno-europe.eu/index.cfm?fuseaction=page.display&topicID=223&parentID=0>.

¹⁷ Nadere informatie over het initiatief Europe INNOVA op: <http://www.europe-innova.org>.

voor het bezoeken van clusters en evenementen en het voorbereiden van partnerschapsakkoorden voor het opzetten van open sectorale zakelijke platforms voor clusters¹⁸.

Gezien de cruciale rol van het MKB voor de toekomstige ontwikkeling van de EU heeft de Europese Raad eveneens gewezen op het belang van het vergemakkelijken van de integratie van innovatieve MKB-bedrijven in clusters, met name met het oog op het bevorderen van hun internationalisatiestrategieën overeenkomstig de recent gelanceerde "Small Business Act"¹⁹.

2. DE KOMENDE UITDAGINGEN — DE NOODZAAK VAN NIEUWE BELEIDSMAATREGELEN

Het ontbreekt Europa niet aan clusters, maar aanhoudende marktfragmentering, zwakke banden tussen industrie en onderzoek en onvoldoende samenwerking binnen de EU betekenen dat clusters in de EU niet steeds de nodige kritische massa en het nodige innovatieve vermogen hebben om duurzaam het hoofd te bieden aan de mondiale concurrentie en om van wereldklasse te zijn.

Naarmate de internationale concurrentie toeneemt, neemt ook de druk toe om excellentie te bereiken. Sterke clusters bieden een vruchtbare combinatie van ondernemingsdynamiek, sterke banden met topkennisinstituten en verhoogde synergie onder innovatieactoren. Zij dragen bij tot de opbouw van een kennisgebaseerde economie en daardoor tot het bereiken van de doelstellingen van het Lissabon-partnerschap voor groei en werkgelegenheid. Streven naar excellentie moet dus een topprioriteit zijn.

Als deel van de vernieuwing van de economie komen mettertijd nieuwe clusters op en verliezen andere hun concurrentievoordeel. Dit is een gezond, door de markt aangestuurd proces en clusters die niet werken dienen niet kunstmatig in leven te worden gehouden. Dergelijke clusters dienen geen kanaal te worden voor subsidies die de concurrentie en zelfs het ontstaan van nieuwe concurrerende clusters zouden ondermijnen. Nieuwe clusterinitiatieven moeten zorgvuldig worden ontwikkeld en onderbouwd met een zeer duidelijke grondgedachte op basis van nauwkeurig vastgestelde zakelijke belangen, regionale sterke punten, specifieke competenties, kenniscentra van internationale excellentie en marktgerichte toekomstplanning. Als dergelijke voorwaarden niet worden vervuld, is het onwaarschijnlijk dat een clusterinitiatief succesvol zal zijn. De uitdaging bestaat er dan in proliferatie van clusterinitiatieven met weinig kans op langetermijnsucces te vermijden.

Beleidsmakers op alle niveaus moeten zich concentreren op het creëren van de beste raamvoorwaarden ter bevordering van innovatie, excellentie en samenwerking in de EU. Om deze aanpak te ondersteunen, zijn gemeenschappelijke inspanningen nodig teneinde tot meer synergie en complementariteit tussen verschillende beleidslijnen, programma's en initiatieven te komen.

---

¹⁸ Nadere informatie is te vinden in het rapport "Europe INNOVA Innovation and Clusters: The experience of 11 Networks", beschikbaar op: www.europe-innova.org/index.jsp?type=page&cid=10337&lg=en.

¹⁹ Zie de mededeling van de Commissie "Denk eerst klein" Een "Small Business Act" voor Europa, (COM(2008) 394, te raadplegen op: http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/sba_en.htm.

3. NAAR MEER CLUSTERS VAN WERELDKLASSE IN DE EU

De sleutel tot verdere versterking van het concurrentievermogen in Europa ligt in het streven naar excellentie op alle niveaus en het optimaal benutten van het potentieel dat clusters bieden.

Een essentiële rol van de Commissie bij de ondersteuning van clusterexcellentie is aanvulling van regionaal en nationaal clusterbeleid door verdere opheffing van hinderpalen voor handel en mobiliteit binnen de EU. Een goed functionerende interne markt houdt de beste garanties in voor meer transnationale samenwerking en mobiliteit van investeringen, onderzoekers en hooggeschoolde mensen, die alle nodig zijn voor de ontwikkeling van sterkere clusters in de EU. Zo zou het onlangs door de Commissie gelanceerde Europese partnerschap voor onderzoekers moeten helpen de resterende barrières voor de mobiliteit van onderzoekers in de EU uit de weg te ruimen²⁰.

De Commissie heeft al aangekondigd²¹ dat zij haar inspanningen zal opvoeren om ervoor te zorgen dat de verschillende communautaire financiële instrumenten op meer strategische en consistente wijze functioneren en de lidstaten in staat stellen hun gebruik van de instrumenten af te stemmen op hun eigen strategische doelstellingen en voorwaarden. Om de impact ervan te maximaliseren, moeten de relevante communautaire instrumenten ten uitvoer worden gelegd overeenkomstig de regionale en nationale inspanningen ter ondersteuning van clusters, zoals gesuggereerd door het Comité van de Regio's²².

3.1. Verbetering van het clusterbeleid

De lidstaten worden uitgenodigd door te gaan met de integratie van het clusterbeleid in hun nationale hervormingsprogramma's binnen het partnerschap voor groei en werkgelegenheid en jaarlijks over hun prestaties verslag uit te brengen. Dit helpt beleidsmakers om verder vorm te geven aan een succesvol clusterbeleid op nationaal en regionaal niveau en de deling van kennis en goede praktijken overal in de EU te stimuleren. In dit verband is vermeldenswaard dat de nieuwe generatie cohesieprogramma's nauw afgestemd is op de nationale hervormingsprogramma's en een belangrijke bijdrage levert aan de uitvoering ervan.

Daarnaast verschaft het European Cluster Observatory beleidsmakers neutrale en vergelijkbare informatie over clusterbeleid en relatieve clustersterkte in de EU. Deze dienst die de clusters in kaart brengt voor de lidstaten, ter bevordering van op feitelijke gegevens gebaseerde beleidsvorming en wederzijds leren, zal nu verder worden verfijnd en verbeterd²³.

Het streven naar excellentie vereist ook nationale en regionale ondersteuningsprogramma's om beter rekening te houden met de transnationale dimensie van clusters binnen de EU en daarbuiten. Ter ondersteuning van een betere upstream-coördinatie tussen de lidstaten op

---

²⁰ Zie de mededeling van de Commissie "Betere loopbanen en meer mobiliteit: een Europees partnerschap voor onderzoekers", COM(2008) 317 definitief, te raadplegen op http://ec.europa.eu/research/era/specific-era-initiatives_en.html.

²¹ Mededeling "Concurrerende Europese regio's door onderzoek en innovatie", COM(2007) 474 definitief, zie <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0474:FIN:EN:PDF>.

²² Zie het Advies van het Comité van de Regio's betreffende clusters en clusterbeleid, aangenomen tijdens zijn 75e plenaire zitting op 19 juni 2008, CdR 70/2008 rev.1 EN/o (ECOS-IV-024).

²³ Zie het begeleidende werkdocument van de Commissiediensten over clusters, SEC(2008) 2637.

regionaal en nationaal niveau bij de planning van nieuwe clusterinitiatieven of de verdere ontwikkeling van bestaande, moedigt de Commissie bijgevolg de lidstaten en regio's aan nauwer samen te werken op beleidsniveau. In dat verband zal de Commissie verder de activiteiten bevorderen van de European Cluster Alliance ter ondersteuning van wederzijds beleidsleren, delen van beste praktijken en ervaringen en gezamenlijke ontwikkeling van gemeenschappelijke praktische tools, die tot de uitstippeling van een beter en efficiënter clusterbeleid binnen de EU zullen bijdragen²⁴.

Om praktische beperkingen van nauwere samenwerking rond clusterbeleid te verhelpen, kan eveneens gebruik worden gemaakt van de Europese groepering voor territoriale samenwerking²⁵, een rechtsinstrument dat is ingesteld in het kader van het cohesiebeleid en primair is ontwikkeld voor het beheer van cohesiebeleidsprogramma's. Tegelijk verzoekt de Commissie de lidstaten en regio's bij de ontwikkeling van clusterprogramma's de mogelijkheden van de interne markt beter te benutten, bijvoorbeeld door op grotere schaal gebruik te maken van innovatievouchers voor de inkoop van grensoverschrijdende ondersteuningsdiensten.

Om de lidstaten te blijven helpen bij de ontwikkeling van een meer strategische visie om kritische massa en excellentie van wereldklasse te bereiken, zal de Commissie in het kader van het CIP een Europese groep voor clusterbeleid²⁶ oprichten om inlichtingen over clusterbeleid te delen met het oog op de verdere verkenning van de wijze waarop de lidstaten beter bijgestaan kunnen worden bij de ondersteuning van de opkomst van meer clusters met wereldklasse.

3.2. Bevordering van transnationale clustersamenwerking

Ondanks inspanningen om de interne markt te versterken, kunnen clusters in de EU voor het aantrekken van talent en andere bedrijfsmiddelen niet enkel op natuurlijke agglomeratiekrachten vertrouwen zoals Amerikaanse clusters dat kunnen. Clusters in de EU kunnen sommige van deze nadelen compenseren door het creëren van sterkere banden met andere clusters die voor complementaire sterkte zorgen. Veranderingen in het mondiale economische klimaat maken clusterbanden ook belangrijker. Naarmate bedrijven hun activiteiten internationaliseren, is het belangrijk dat ondersteunende clusterinitiatieven en -organisaties dat ook doen.

Hoewel clusterbedrijven en clusterorganisaties – met name die welke tot dezelfde activiteitensector behoren – tegen elkaar concurreren, zijn er veel factoren die gelijktijdige concurrentie en samenwerking rechtvaardigen. Er is ruimte voor verdere versterking van clusterexcellentie door transnationale clustersamenwerking op bedrijfsniveau. Dit kan onder meer gebeuren door uitwisseling van kennis, marktinlichtingen en gekwalificeerd personeel,

---

²⁴ De Raad was ingenomen met "het initiatief van de Commissie betreffende de Europese clusteralliantie, dat ertoe strekt de praktische samenwerking tussen regionale overheden te stimuleren" en verzocht de Commissie om "een analyse op te stellen waarin wordt nagegaan op welke wijze de transnationale dimensie van clusters kan worden bevorderd." De tekst van de conclusies van de Raad Concurrentievermogen van 4 december 2006 is te vinden op: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/nl/intm/92303.pdf.

²⁵ Zie Verordening (EG) nr. 1082/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2006, PB L 210 van 31.7.2006, blz. 19, te raadplegen op:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/newregl0713_en.htm.

²⁶ Zie besluit C(2008) 6091 van de Commissie.

het delen van toegang tot onderzoeks- en testfaciliteiten en de ontwikkeling van nieuwe en betere diensten voor geclusterde ondernemingen, hetgeen zal bijdragen tot de totstandbrenging van een gemeenschappelijke "Europese onderzoeks- en innovatieruimte". De open opstelling van Europese ondernemingen tegenover samenwerking met eersteklas kenniscentra – zowel binnen als buiten Europa – is een noodzakelijke voorwaarde voor het ontstaan en de groei van clusters van wereldklasse. Een dergelijke open opstelling is ook nodig om concurrerend te blijven in deze steeds mondialer wordende ondernemingsomgeving. Clustersamenwerking kan verder bijdragen tot de succesvolle uitvoering van de gedeelde visies van de door de Europese technologieplatforms ontwikkelde strategische onderzoeksagenda's²⁷.

De volgende generatie communautaire clusterinitiatieven, met name in het kader van Europe INNOVA^{TM}, Kennisregio's en de huidige cohesiebeleidsdoelstelling Europese territoriale samenwerking²⁸, zal de clustersamenwerking in de EU op een zich onderling versterkende wijze stimuleren en bijdragen tot het ontstaan van meer clusters van wereldklasse in Europa, vooral op gebieden met een hoog innovatiepotentieel, zoals die welke door het initiatief voor leidende markten²⁹ en andere gebieden zoals de maritieme sector³⁰ worden ondersteund. Door deze nieuwe clusterpartnerschappen ontwikkelde en geteste succesvolle en adequate tools en instrumenten zullen op zo ruim mogelijke schaal worden geïntegreerd en als hefboom worden gebruikt in het nieuwe Enterprise Europe Network³¹.

Het Europees Jaar van creativiteit en innovatie 2009 biedt een goede gelegenheid voor het bevorderen van een open opstelling van clusters tegenover onderzoeksinstituten en internationale partners over de grenzen heen. De Commissie zal, samen met nationale of regionale partners in de lidstaten, de organisatie van Europese innovatieweken ondersteunen om in verband met clusters de voordelen van grensoverstijgende banden tussen industrie en wetenschap te bevorderen.

3.3. Bevordering van excellentie van clusterorganisaties

Clusterinitiatieven worden steeds meer beheerd door gespecialiseerde instellingen, bekend als clusterorganisaties, die verschillende vormen aannemen, waaronder die van non-profitvereniging, overheidsagentschap en onderneming. Ondernemingen en andere innovatiestakeholders die bij clusters betrokken zijn, hebben efficiënte, professionele en adequate ondersteuningsdiensten nodig om maximaal profijt van hun clusterorganisatie te hebben. Toch worden de vaardigheden en het professionalisme van clustermanagers nog niet

---

²⁷ Nadere informatie is te vinden op: http://cordis.europa.eu/technology-platforms/home_en.html.

²⁸ De doelstelling "Europese territoriale samenwerking" versterkt en vervangt het vroegere communautaire initiatief Interreg. Zij is gericht op geïntegreerde territoriale ontwikkeling, interregionale samenwerking en uitwisseling van goede praktijken en heeft haar focus op innovatie gestroomlijnd. Voor de periode 2007-2013 is in de EU-27 2 miljard euro uitgetrokken voor innovatie, en clusteroverstijgende activiteiten waarbij verschillende regio's worden samengebracht, maken daar deel van uit.

²⁹ Mededeling van de Commissie "Een Europees initiatief voor leidende markten", (COM(2007) 860 definitief, te raadplegen op: <http://ec.europa.eu/enterprise/leadmarket/leadmarket.htm>.

³⁰ In het kader van het geïntegreerde maritieme beleid van de EU ("Blauwboek"), COM(2007) 575 van 10.10.2007, heeft de Commissie haar voornemen aangekondigd om netwerkvorming tussen maritieme clusters te bevorderen.

³¹ Nadere informatie over het Enterprise Europe Network is te vinden op: http://www.enterprise-europe-network.ec.europa.eu/index_en.htm.

niet terdege erkend. Efficiënte, professionele clusterorganisaties zijn cruciaal om de kwaliteit van bedrijfsondersteuningsdiensten op te voeren en clusterinitiatieven zelfvoorzienend te maken.

Clusterbeheer moet bijgevolg worden erkend als een nieuwe beroepskwalificatie die hoogkwalitatieve normen en professionalisme vereist om efficiënt de diensten te verlenen die ondernemingen en instellingen die in clusters samenwerken nodig hebben en om volledig profijt te trekken van de betrekkingen tussen universiteit, industrie en overheid. De Commissie stimuleert dergelijke inspanningen, die in sommige EU-regio's al van start gegaan zijn.

In dit verband zal de Commissie in het kader van het CIP een Europees proefinitiatief voor excellentie van clusterorganisaties opstarten waarbij specifieke opleidingsprogramma's en verhoogde samenwerking aan clustermanagers worden aangeboden. Indien succesvol zou dit initiatief uiteindelijk kunnen leiden tot de oprichting van een zelfvoorzienende Europese non-profitvereniging voor clustermanagers die zich bezighoudt met de ontwikkeling en verdere handhaving van een Europees kwaliteitslabel voor excellente clusterorganisaties op basis van het Excellence Model van de European Foundation for Quality Management (EFQM)³². Zo'n Europees clusterlabel zou clusterorganisaties kunnen helpen om nieuwe private en publieke fondsen te werven en hun zichtbaarheid en erkenning wereldwijd te verbeteren.

3.4. Verbetering van de integratie van innovatieve MKB-bedrijven in clusters

Clusters bieden een vruchtbare omgeving waar MKB-bedrijven banden met grote ondernemingen en internationale partners kunnen vernieuwen en ontwikkelen. Tegelijk is, hoewel clusters profiteren van de aanwezigheid van grote multinationale ondernemingen, de integratie van dynamische en innovatieve MKB-bedrijven in clusters bijzonder belangrijk om clusters te helpen hoge niveaus van excellentie en innovatie te halen. Beleidsmakers moeten bij het uitdenken van clusterbeleid dan ook aandacht hebben voor het hoge potentieel van MKB-bedrijven.

Clusterorganisaties bieden een grote verscheidenheid van op maat gesneden zakelijke ondersteuningdiensten aan – met name ten behoeve van MKB-bedrijven – die bestaande vormen van MKB-ondersteuning op zeer effectieve wijze aanvullen. Dergelijke diensten omvatten het faciliteren van samenwerking tussen MKB-bedrijven en met grotere ondernemingen en onderzoeksinstituten, het bevorderen van IER- en technologie-overdracht³³ en het ondersteunen van internationaliseringsactiviteiten.

Om de MKB-integratie in clusters te ondersteunen, zal het European Cluster Observatory extra informatie over in het kader van clusterinitiatieven aangeboden diensten verstrekken die nuttig zal zijn voor ondernemingen en investeerders op zoek naar investeringslocaties en strategische partners in de EU.

---

³² Nadere informatie over het EFQM-model is beschikbaar op: <http://www.efqm.org/>.

³³ Bij dergelijke diensten moet rekening gehouden worden met de onlangs goedgekeurde Mededeling van de Commissie over het beheer van intellectuele eigendom bij kennisoverdracht alsook een code van goede praktijken bestemd voor universiteiten en andere publieke onderzoeksinstituten, C(2008) 1329 van 10.4.2008.

Betere, op maat gesneden ondersteuningsdiensten voor MKB-bedrijven die worden aangeboden door of via clusterorganisaties zullen eveneens als proefproject worden ontwikkeld en getest in het kader van het Europe INNOVA^{TM} initiatief en, indien succesvol, vervolgens op EU-niveau op ruime schaal als hefboom werken via de European Cluster Alliance en het Enterprise Europe Network. Dit moet de efficiëntie en de impact van innovatie ondersteunende regelingen in de lidstaten helpen verhogen en de MKB-bedrijven ontlasten.

Het Enterprise Europe Network zal ook uitgenodigd worden om in 2009, in nauwe samenwerking met clusterorganisaties, een innovatiebewustmakingscampagne te organiseren waarmee het bedrijfsleven, vooral innovatieve MKB-bedrijven, voorgelicht worden over bestaande ondersteuningsmechanismen, met name voor kennisoverdracht en internationalisatie.

CONCLUSIES

Clusters spelen een belangrijke rol in het aansturen van concurrentievermogen, innovatie en werkgelegenheidsschepping in de EU. Om ten volle van de voordelen van clusters te profiteren, moet de EU nu echter haar bijstand aan de lidstaten en regio's voor de bevordering van excellentie op alle niveaus opvoeren en de samenwerking in de EU stimuleren om te streven naar meer clusters van wereldklasse.

Clusters moeten open, flexibel en aantrekkelijk zijn voor de beste talenten en expertise die wereldwijd beschikbaar zijn. Inspanningen op regionaal, nationaal en EU-niveau moeten de totstandbrenging van nauwere en efficiëntere banden tussen clusters alsook met leidende onderzoeksinstituten binnen Europa en in het buitenland vergemakkelijken. Tegelijk worden clusterorganisaties uitgenodigd om hun ondersteuningsdiensten te verbeteren en innovatieve MKB-bedrijven beter in clusters te integreren.

Deze mededeling beoogt bij te dragen tot het creëren van een efficiënter kader voor clusterondersteuning in de EU.

Bijlage: De beleidsagenda ter ondersteuning van clusters van wereldklasse in de EU

De Commissie zal:

- **de lidstaten en regio's ondersteunen in hun inspanningen om hun clusterbeleid te verbeteren, met name door het verstrekken van objectieve informatie over clusters en clusterbeleid alsook door het vergemakkelijken van beleidsleren in de EU;**
- **zorgen voor betere consistentie en complementariteit tussen verschillende communautaire instrumenten ter ondersteuning van clusters, met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel;**
- **een Europese groep voor clusterbeleid oprichten om de Commissie en de lidstaten te adviseren over mogelijke strategische oriëntaties in verband met de opkomst en groei van clusters van wereldklasse in Europa;**
- **de ontwikkeling van een gemeenschappelijke Europese onderzoeks- en innovatieruimte stimuleren door praktische transnationale samenwerking tussen clusters te vergemakkelijken;**
- **een Europees proefinitiatief voor excellentie van clusterorganisaties opstarten;**
- **de voorlichting verbeteren over voor MKB-bedrijven beschikbare innovatie-ondersteunende diensten die door clusterorganisaties in Europa, met name het European Cluster Observatory en de Enterprise Europe Network, worden aangeboden;**
- **in het kader van het Programma voor concurrentievermogen en innovatie de ontwikkeling van nieuwe of betere tools ondersteunen om de deelname van MKB-bedrijven aan innovatieve clusters te vergemakkelijken;**

en nodigt de lidstaten uit om:

- **hun clusterbeleid, rekening houdend met de EU-dimensie, volledig in de pijler concurrentievermogen van de nationale hervormingsprogramma's te integreren en hierover verslag uit te brengen;**
- **MKB-deelname aan clusters beter te ondersteunen door de in de Small Business Act gedane aanbevelingen verder uit te voeren;**
- **de inspanningen op te voeren om meer synergie en complementariteit tussen verschillende beleidlijnen, programma's en initiatieven op het gebied van clusterbeleid tot stand te brengen.**